

hangját, azután a hang gyengült úgy, hogy három vagy négy és fél kilométernyi távolságban már semmit sem hallottak; ugyanabban az irányban haladva azonban egyszerre csak megjelent a hang és még jókora távolságban hallható maradt. A jelenség rejtélyessége abban van, hogy nem állandó, hanem csak hébe-korba tapasztalható. A másik sajátosság szintén csak csendes levegőben és sima víztükör esetében jelentkezett; olykor-olykor, legazonnal a sziréna elhangzása után, erős visszhang keletkezett a tengeren, melyről úgy tetszett, hogy a szemhatárnak olyan pontjáról ered, mely a sziréna hossztenegyének meghosszabbításába esik és nagyon gyorsan terjed el a tenger fölött. Ez a visszhang eltartott egészen harmincz másodpercig is, tehát az eredeti hangnál tízszer nagyobb ideig.

Jelige: Fejtőrő az elme sportja.

Természetrizai kérdés:

Hogy hívják azt az amerikai mérges növényt, mely az összenőtt szirmúak, fézkes virágzatúak családjába tartozik; egy méter magasra nő meg, levelei lándzsás alakúak és Európában először egy francia követ természetelte? Ki volt az a követ? (Mika Vilmos.)

Történelmi kérdés:

Ki volt az a norvég király, a kivel a XIX. században ismét megkezdődik Norvégia önállósága? Mindössze 89 napig uralkodott; utódja svéd király volt. (Ferenzy László.)

Algebrai kérdés:

Két szám különbsége 7, négyzetek különbsége 91. Melyek e számok? (Német Béla.)

Képrejtvény.

Megfejtési határidő 1903 január 11.

12. számban közölt fejtőrő kérdések megfejtése:

Számtani kérdés: A-nak 1073 K.-ja van és B-nek pedig 2146 K.-ja van. — **Történelmi kérdés:** II. Gusztáv Adolf svéd király, 1632 nov. 12-én a lützeni csatában esett el. — **Természetrizai kérdés:** Eszparto-fű. Stipa tenacissima. Vadon a Sahara északi részén nő. 1 m. magas. — **Képrejtvény:** Legboldogabb ember az, kinek legkevesebb van szüksége.

Heljesen fejtették meg: Székács György, Emmerling László, Deutsch Emil, Némethy Károly, Láng Lajos, Dobránszky Ede, Eisler Dezső, Schwartz Ferencz, Török Ferencz, Lusztbáder Sándor, szendrői Friedmann Ernő, Holesch Gyula, Blum Ede és Andor, Friedrich László, Landes József, Mattyasovszky Lajos, Grosz József, Laky Imre, Schoch József, Friedmann Bernát, Ördödy László, Lipták Lajos, Tarján Pál, Rozgonyi Ottó,

Várdai István, Mayercsák Gyula, Roth Imre, Rötzer Ferencz, Krausz Mór, Jáhn Géza, Gengely István, Simkó Árpád, Bruckner Alajos, Popper József, H. Nagy Jenő, Szemző István, Gonda Szilárd, Ranschburg Béla, Mauthner Imre, Wettin Jenő, Werkner Ödön, Keresztély Ernő.

A kitézött könyvjutalmat (Jakab Ödön: A két imposztor; díszk.) Tarján Pál főgimn. II. o. t., szegedi előfizetőnk nyerte meg.

SZERKESZTŐI TELEFON.

«Egy érdeklődő.» Tudunkkal nem jelent meg. Foglalkozni fogunk a kérdéssel, s tudatjuk; ha útbaigazítatjuk, szívesen megtesszük. — **Főjegyző.** Az állami ösztöndíjért csak mint egyetemi hallgató folyamodhatik, most még nagyon korai volna. Az első év múlva kell beadni a folyamodványát. Tíz évi hadi-orvosi szolgálatra kell magát köteleznie. — **Önképzőkör.** Kár volna ezt a munkásságot kicsinyelnie. Sok kiváló tehetségnek ott volt a meleg ágya. Mi egyáltalán nem vagyunk barátai a nyilvánosság előtt való korai szereplésnek. Kora virágnak nincs igazi illata. Az ifjúság legszebb ékessége a szerénység. Nagy jó akarattal és szeretettel mondjuk ezt, s igen okosan cselekszik az ön «óriási tehetségű» barátja, ha nem siet olyan hamar azzal a kötettel. Kazinczy epigrammját idézzük rá: «Tűzbe felét» . . . — **Előfizető.** Nem árulhatjuk el. Örvendünk, ha olyan nagyon tetszik. — **1+2.** Elkészt, de a jó kívánság idején jött. Buzgólkodásért fogadja köszönetünket. — **Discipulus.** Nagyon elmosódott az írása, ha már tintával nem akar írni, vegyen: tintaczeruzát. — **Panaszos.** Intézkedtünk, hogy a lapot megkapja. — **B. G.** Dicséretes elhatározását örömmel olvastuk; csak legyen kitartása is, mert ez a legfontosabb. — **F. L.** (Bpest.) Jókívánságát köszönjük és viszonzozzuk. — **Fatamorgana.** Nem válik be. Nagyon gyermekes a felfogása. Még várjunk azzal a nyomdafestéssel. — **H. J.** 1. Tévednek, az a fiatal költő nem az igazi. 2. B. találta el, e szerint ő a nyertes. Nem értjük, hogy miért kell mindjárt fogadni az ilyesmire? Vitis kérdéseket fogadás nélkül is nagyon barátságosan el lehet dönteni. — **G. M.** 1. Nem előfizetőnk. 2. Arról a lapról mi nem nyilatkozhatunk. 3. Három évig. 4. Még nem szükséges elolvasnia. — **Grammaticus.** 1. Legközelebb hozunk egyet, s így az ön kívánsága is fog teljesedni. 2. Még nincs magyarra fordítva. 3. A kiadóhivatalhoz forduljon. — **B. A.** (Sepsi-Szt-György.) 1. Budapest, Franklin-Társulat. 2. Vörösmarty művei nélkül nem rendelheti meg. 3. Havonként három koronát kell fizetnie s megkapja az eddig megjelent köteteket. — **M. V.** (Sátoralja-Ujhely.) Ilyen kis helyen bajos arról útbaigazítást adni. — **A legszebb ajándék.** (Gy. I.) Régi gondolat, gyenge formában. — **G. I.** (Pozsony.) Ajánljuk a Vasárnapi Ujságot. — **B. E.** (Budapest.) Beiratkozhatik. — **X. Y. Z.** Varga Ottó, Mangold Lajos és mások írtak ilyenféle könyveket. — **Bélyeggyűjtő.** Ilyen könyvről nem hallottunk. — **H. Gy.** (Besztercebánya.) Verne Gyula eredeti művei Párizsban jelentek meg a Hetzel cégénél. Áruk 8—12 frank között változik. — **Műkedvelő.** A Tanulók Lapjában jelent meg Sárffy Aladár dr.-tól.

!! Megjelent !!

Lombfűrészeti és faragászati különlegességekből összeállított nagyszabású album és árjegyzékünk, mely tartalmazza az összeállítású kéllékek és diszvasalások képes gyűjteményét. Mivel a fentemlített cikkek és kéllékek az ideig forrást Bécsből szereztettek be, indittatva éreztük magunkat egy minden tekintetben modern és terjedelmes album összeállítására, mílálal lehetővé tesszük minden oly cikik előnyös, olcsó és gyors beszerzését, mely eddig csak külföldről jóval nehezebben és nagyobb költséggel történhetett.

Tisztelettel
Kiss Ernő és Társa, Budapest, VII., Erzsébet-körút 17.

▲ Árjegyzék kúváatrá bérmentés

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt, Budapest székesfőváros tanácsa által 1895. augusztus hó 20-án 7376. szám alatt ajánlott középiskolai ifjusági hetilap.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:	FELELŐS SZERKESZTŐ	SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
Negyed évre . . . 2 kor. 40 fill.	GAAL MÓZES.	Budapest,
Fél évre . . . 4 kor. 80 fill.	Kiadja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet	IV. ker., Egyetem-utca 4. szám.
Egész évre . . . 9 kor. 60 fill.	és könyvnyomda.	Kéziratokat nem adunk vissza.
Megjelenik minden vasárnap.		

A KEGYELEMKENYÉR. 15

Regény az ifjúság számára. Irta Gaal Mózés.

XIV.

A kenyér, melyet szereznünk kell.

Szalánczy Ádám kikerült az utcára. Félix báró után nem maradt semmi, csak adósság. Az adósságot az emberek tudvalevőleg nem öröklik szívesen. Az uradalmaknak új gazdája akadt, mintha csak kölesön kérték volna azokat, visszakerültek részint a régi gazdáikhoz, részint potom áron megvásárolták azok az élelmes emberek, a kik az urak és szegények lakásberendezésének az árverésein ott szoktak lenni.

Egy jóképű ügyvéd, a ki a végső intézkedések megtétele céljából megjelent, elrendelte, hogy Szalánczy Ádámnak a ruháit, fehérneműit, könyveit ne bántás. Azokat a fiatal úr a délelőtt folyamán elvitetheti az új szállására.

Az új szállására, de hol van az?

Szalánczy Ádám számos fiatal úrral ismerkedett meg a lovagló-, vívó-iskolában, vadászon is volt néhányszor, a versenyeken is szerzett ismerősöket. Gavallér fiúk voltak mind egy szálig. Ha valaki görbe szemmel mert rájuk nézni, rögtön megverekedtek vele. Ádámot mindjárt tegeztek, bár egyik-másik nyolez, sőt tíz évvel idősebb volt nála. A tegeződés kedves régi szokás nálunk. Olyan, mintha azt akarná jelenteni, hogy az egész nemzet egy közös nagy család s mi mindnyájan édes testvérek vagyunk. Csak erősen merő cifrasággá fajult. Külső forma, melynek nincs semmi jelentősége.

Szalánczy Ádám elment az egyik tegező barátjához, kinek ugyancsak a körüton előkelő fiatal-

uras lakása volt. Két szoba, előszoba. Az egyik szobában hált, a másikban kellett volna tanulnia, minthogy jogász volt, ő azonban nem tanult. Szóval elért volna ebben a lakásban két, sőt három fiatal úr is.

— Tudod, hogy meghalt Félix bácsi? — kezdé Ádám, mikor a hálószobába délelőtt tizenegy órakor belépett.

— Szegény Félix! Be jó vacsorát ettünk nála utóljára is. Igazán sajnálom.

A fiatal úr nyilván Félix bácsit akarta sajnálni s nem a vacsorát.

— Mit szándékozol tenni, öreg? — kérdezte ásitva.

— Még nem tudom. Egyelőre egy kis szíveségre kérnélek . . . Még nincs lakásom s ha —

— Rendkívül sajnálom, de elvem ellen van. Egyedül szeretek lakni . . . Minden egyéb tekintetben szolgálatodra állok . . . Nagyon sajnálom.

Szalánczy Ádám köszönt és otthagya barátját. A többihez aztán nem is ment el. Ez pedig hiba volt tőle, mert hátha a sok közül akadt volna egy, a ki megtűri őt a lakásán addig, míg lakást talál.

Büszke volt Szalánczy Ádám, nem akart ismét megaláztatást tűrni. Az aranyórát és lánczot betette a zálogházba. Természetesen nem maga vitte oda, hanem egy vörös sapkás úrral küldötte, a ki az utcasarkon szokott állani s az ilyen apró elhelyezésekhez hivatásszerűleg ért.

Ötven forintot kapott érte.

Ötven forint sok pénz. Abban az árvaházban, a hol Ádám négy szomorú esztendőt töltött, talán száz fiú sem kapott egy év alatt összesen ennyi pénzt.

Ugyanez a vörös sikkás úr szerzett neki hamarosán egy csinosan bútorozott szobát. Potom

arangszo...

I.

Harangszo olt a völgyben szárnyat :
Ma Isten napja van, vasárnap !
A bérczek hosszan visszhangozzák :
Teremtő ! hálañk szálljon hozzád !

A fenyves felzúg istenéhez :
A fák szíve neked tömjénez !
Mormol vizek gyors áradatja :
Légy üdvöz, tiszta keblek atyja !

Fenn zúg a szél a fellegekben :
Téged dicsérünk, örök szellem !
S madárdal a buzgó kíséret :
Szeretet atyja, áldunk téged !

És minden egy hang egy percz mulva . . .
Én hallgatok csak szívszorulva.
Gyermek-lánykák léptét kísérem,
A mint közelg a hegyösvényen

Kart karba füzve jönnek hárman,
Virággal, ünneplő ruhában,
S mint forrásvíz, vidáman zeng föl
Daluk tavaszló érzelmétől.

S mindent, a mit harangszo, bérczek,
Erdő, patak zúg : itt benn érzek,
S mi érthetlen dal a madárban,
Most együtt él hálám szavában :

Ó, alkotója e világnak !
Természet ! kebleden imádlak !
Itt vagy jelen, hajlékod itt van,
Főnséges sziklaesarnokidban !

Ki egykor Sínain honoltál,
Ez ormon vagy most, itt az oltár ;
A fény, mely omlik e magányból,
A te szent bokrod, mely föllángol.

Érzem a lángot, hogy lobogva
Reá csap égő homlokokra,
Shallomszavad, hogy intmneydörgve:
Gyermek, borúlj előttem térdre !

II.

Gyermek, borúlj előttem térdre,
Hajolj meg, mint a gyenge fűszál,
Szemed csak rajtam függjön kérdve,
Csak engem félj, csak bennem bízzál !

Szolgálj versenyt az elemekkel,
És törd bilinesét törvényimnek ;
Viselned ezt nemesak neked kell,
Nap, hold csak ily lánczon keringhet.

A mit alkottam, nekem hódol,
S mi van, mit nem szült a természet ?
Ha ellenem balgán szabódol,
Letör a hajthatatlan végzet.

Tekints föl im e két kőszálla,
Mely a felhőket osztja ketté :
Előtted a két törvénytábla,
Melyre urad parancsát jegyzé.

Földhöz kötő s fentartó rend ez !
Úgy állsz, hahogy megállsz e mellett.
Szolgálj nekem s szabad leendesz,
Borúlj eléim s én főlemellek !

Imádj s megistenit hatalmam,
De idegen úrnak ne áldozz,
Bálványimádásod ne halljam,
Avagy leszálly a föld porához !

BARTÓK LAJOS. †

(1851—1902.)

Ha szolgálóztön hajt, ha büszke
Nem vagy : megútállak legottan !
Egész világ erőm szülötte,
Csupán szolgálókat nem alkottam.

Ha szolgáló világok atyját,
Hozzá hasonlits, úgy lesz érdem.
Köszönts ez egy szóval : Szabadság !
És én imádságod megértem !

Bartók Lajos.

FEGYVER DÖRDÜLT . . .

Fegyver dördült alkonyatkor,
Füst között állt a vadász,
Elbukott az anya-szarvas,
Mely a nyájjal itt tanyáz.

Hosszan visszhangzott az erdő,
Elnémult a hegylapály,
Szétriadt a szarvascsorda,
Legelésző zergenyáj.

Csupán egy királyi gim volt,
Mely, habár remeg szíve,
Két borjával a holdfénynél
Visszaesörtetett ide.

Itt búsulva nyalta a két
Rívó árva homlokát,
És a tért könyes szemekkel,
Nyugtalan kutatta át.

Majd benyargalás megállá
Egy sziklán, a mély előtt,
És kitágult orrlyukakkal
Szagolá a levegőt.

Koronás fejét magasra
Vágta elbúsult dühvel,
S elveré a bérczek álmát
Rémitő bögésivel.

S a hajnal is ott találta,
Szétűzvé az éj-ködöt :
A két reszkető árvára
Ha olva a mély fölött.

Bartók Lajos.

Sűrű aratása vagy a halálnak. A közélet szereplői közül sorra dülnek ki a jelesebbek. Haláluk hírének hallván azoknak, a kiknek élete napja ügyis hanyatlóban volt, megvan a vigasztalásunk : a természet örök törvényének, e kérlelhetetlen igazságnak be kellett teljesednie ; ámde megdöbbenéssel halljuk, ha korán, időnek előtte kopogtat be ott, a hol még az életnek napja nincs leáldozóban. *Bartók* Lajost férfikora delén sújtotta le, akkor, midőn a teremtő lélekben legszébb eszmék, legtartalmasabb gondolatok fogannak meg, mikor elmúlván az ifjúkornak lázas évei, meghiggad a vér, az élet tapasztalatának kincsesházába nyúl az író s keresi az élet igazságaiban való legtisztább gyönyörűséget. Ez a kor a gyümöleshozó nyárnak időszaka, a szív és elme teljes érettsége, az összhangé, mely tartalomban és formában egyaránt nyilatkozik — és ime *Bartók* Lajos kezéből kihullott a toll örökre ; az a toll, mely a dalnak merész szárnyalásán próbálta ki ifjú erejét, mely az emberi szenvedélyek harcát festette a színpadon s mintegy üdülésül, a gúnynak tüszúrásaival ostromozta a társaséletnek ferdeségeit.

Immár nyugta van a lázas agynak a forgács-párnán. A nagy szenvedések felett diadalmaskodott a Halál, s a rózsák, melyekkel a haldokló költőnek hívei, tisztelői kedveskedtek, szomorú ékességei a koporsónak, melyben a költő végre megpihent . . . Ez a diadal a Halálé, melynek fagyos lehellete az emberi élet gyöngye mécsesét kioltja. Aztán jön az Emlékezet, mely sirjából feltámasztja a halottat. A dalok élnek tovább, s a költő neve száll e dalokkal. Nemzedékek szíve azzal a szívvel érez, mely elporlott, de érzelmei, mint a virágnak illata, messze szállanak, élnek, éltnek : ez a teremtő lélek diadala a Halál fölött.

Bartók Lajos Erdődön, Szatmármegyében született 1851 május 24-én. Apja *Bartók* Antal ügyvéd volt s tehetséges fiát előbb Nagybányán, majd Szatmárt és Máramaros-Szigeten iskoláztatta. Tizenhét éves volt, mikor a pesti egyetemre került fel, hogy jogot hallgasson. Ekkor már valamelyes írói neve volt. A lapokban elég sűrűen jelentek meg tőle költemények. Szatirikus hajlama az élelzapokhoz vonzotta őt. Mint 19 éves ifjú *Jókai* «Üstökös» című élelzapjának belső dolgozó társa. A szerkesztő annyira megkedvelte a

szellemes ifjú verselőt, hogy később a lap szerkesztését egészen rábizzá. Néhány évvel utóbb a Tóth Kálmán «Bolond Miská»-jának is egyik oszlopa lesz s úgy látszik, mintha egész írói te-

pillanatig tartó. Bartók Lajos írói fejlődése nem maradhatott ezen a szűk határon. Lirai ereje nagyobb volt, mint humora meg szatirája. «Örtüzek», «Rugott csillagok» című első verses kötetei né-

Goszleth fényképe után.

BARTÓK LAJOS.

hetségét a politikai humoros költészetnek akarná szentelni. Hü is marad ehhez a kedvteléséhez mindvégig, mert a «Bolond Istók»-ot megalapítván, haláláig ő volt a szerkesztője.

A szatira emberi és társadalmi gyarlóságokat keres, a politikai szatira amúgy is korhoz, emberekhez kötött, s hatása bármily nagy is, élete

mileg új világításban tüntetik fel. Melegebb hang, komolyabb érzés érint. A természet szépsége megihleti, dalol a Kárpátok fenyveseiről (Kárpáti emlékek, Erdözúgás); finom érzéke van a komor fenség iránt s bár hangja néha erősebb, mint érzelme, Bartók leíró költeményei leginkább tarthatnak számot arra, hogy a költő nevét fen-

tartsák. A formai készség kevesebb, mint a belső hév, nyelvének több az ereje, mint a színe és lágyága. Szinte meglátszik rajta, hogy éveken át a politikai versek szakmány-munkáját végezte.

Figyelemreméltóak drámai művei is. A «Legszebb» című vígjátékát 1879-ben adták a Nemzeti Színházban. Még nem találta el a hangot, mely a színpadra tud hatni, de már történeti drámái: *Kendi Margit*, *Thurán Anna*, *Erzsébet királyné* nagyobb hatással voltak a közönségre. Általában több ereje van a szenvedélyek festésére, mint a finom, szellemes, nőileg gyengéd érzelmek rajzára. Ő maga is felismerte s legutolsó művei is történelmi tárgyúak voltak. Így előadásra vár a Nemzeti Színháznál *János király* című drámája s nemrégben fejezte be *Mohács után* című drámai költeményét.

Bartók Lajos jelentős írói munkásságát korán méltányolták. Nevét úgy emlegették, mint elsőrangú költőt, beválasztották a *Kisfaludy- és Petőfi-Társaságba*. Politikai működésre is nyílt utóbb tere, mert két ízben megválasztották képviselőnek. Mióta a Petőfi-Társaság alelnöke lett, az ifjabb magyar irodalom egyik vezető egyénisége gyanánt ünnepelték s ő volt az, a ki a Petőfi-kultusz emelése és általánossá tétele czéljából leghathatósabban karolta fel s igyekezett népszerűvé tenni a «Petőfi-ház» megvalósításának eszméjét.

Bartók ötvenegy éves korában halt meg s mégis több, mint harminczéves írói múlt állott mögötte. Sikertől, dicsőségtől kijutott neki az ő érdeme szerint s az utókor ítélete nem fog ebből a dicséretből sokat levonni. Ebben foglaltatik az ő legnagyobb dicsérete.

ÚTI RAJZOK ÉS TANULMÁNYOK.

Irta Jászai Rezső dr.

10

És így megy ez teremről-teremre. Kezdve V. Károly termén és haladva Pedro szobáin át egész a babateremig és Padilla szobájáig. S a mily meglepően fonódnak egymásba a Korán mondásai a míg egy-egy darab gyönyörű arabeszket nyújtanak, épp oly meglepőek az alsó oldalfalak fayence-diszítései, ezek a rendetlen keveréknek látszó, de valóságban a legjobban kiszámított s a legszebben elrendezett cserépmozaik munkák.

Az Alkazar kertjei és fürdői ma már elég el-

hanyagolt állapotban vannak, de azért még mindig bizonyos varázserőt gyakorolnak, mintha az ezeregyéjszakának meséi megelevenednének képzeletünkben, úgy érezzük a hajladozó pálmák és narancsvirágok, a myrtusbokrok és cyprusok s a csodásnál-csodásabb virágok láttára. Terraszok terjeszkednek egymás fölött, tavak adják át egymásnak vizüket, hogy hűsítsék a levegőt, mely izzó; hogy szelidítsék a napsugárt, mely perzsel. Itt az a nagy medence, a hol a régi királyok halászgattak unalmas óráikban; odább új és új medenczék szökellő vízsugárral, melyeknek cseppjei úgy ragyognak a szerte terjedő fügefák és gránátalmák levelein és azon a korhadt narancsfán is, melyet már a mórok is itt találtak, a melynek hosszabb az élete immár ezer esztendőnél.

A mint a forró kerti levegőről a fürdőbe lépünk, egyszerre kellemes hűvösség fogad. Don Pedro, hogy Padillának kedveskedjek és hogy valami eredetiségben lelje gyönyörét maga is, minekutána már megcsömörlött a jóléttől, a kert egy részén a téglák közeibe igen vékony óncsöveket helyzetetett el, melyeknek nyílását a gondtalanul járó-kelő nem veszi észre. A mint a vizet megereszük, az a sok száz magas sugárban bocsátja fölfelé a vizet. Nem kis meglepetésére szolgált ez Padillának és udvarhölgyeinek, midőn e váratlan esőbe belekerültek és gyors szökkenésekkel virágon, bokron keresztül menekültek a csodálatos fürdőből, Don Pedro meg oly jól mosolygott rajtuk és csodálta önmagának leleményességét.

Búcsút mondtunk a fecsegő vízsugaraknak, a tündérkert csalitjainak, a muzulmán arabeszkeknek, az ezeregyéjszakának és tovább ragadt magával a kíváncsiság az egykori arab kalifatusok székhelyére, Cordovába.

Cordova.

Spanyolország gyöngyétől, Murillo városától nem messzire fekszik Cordova, ott a Sierra Morena aljában. Az egykori mór világ jellegét erősen magán tartja. Utczái szűkek és kigyószertűen tekerőznek; házai lapos fedelűek, színük fehér, diszítésük mór ívek vagy gót és reneszánsz minták. Legnagyobb csend honol a városban, embert alig látni, hacsak nem a vízfordókat meg a koldusokat. Mintha az egész város kihalt volna, csak estére bújnak ki odúikból, hogy a Gran Capitán sétányon töltsék az estét, jóformán az éjjelt. Aszott képű cicerone követi az embert tiszt-

tességes távolságban, miután visszautasítottuk felajánlott szolgálatát, mert valóban nincs is rá szükség. Az egyedüli, de annál nagyobb nevezetességbe, a mesquitába szinte belebotlik az ember, primitív magyarázatainál többet hoztunk magunkkal szellemi tarsolyánkban.

Itt vagyunk tehát Traján és Hadrián, Seneca és Lucanus földjén. Itt állunk a kőhidon, melyet Trajanus építtetett s a mely úgy daczol az idővel, mint az idő a végtelenséggel. Valamikor a fenecziák idejében híres volt olajbogyó termeléséről, ezért nevezték el Corteba-nak, azaz olajmalomnak. Césár itt töltötte ki boszúját Pompejus fián, Sextuson. Sorsa azontúl olyan, mint Sevilláé. III. Abderrhaman és II. Hakem alatt érte el nagyságának tetőfokát. A cordovai kalifaság ekkor világhírű volt. Magának Cordovának kétszázezer háza, ötszáz mecsetje, ötven kórháza, nyolczvan iskolája és kilencszáz fürdője volt. Ma lakóinak száma csak hatvanezer. Ipara akkor páratlan volt. A bőrkészítés tökélyét mutatja az, hogy a cordován és marokkán bőrt évszázadokon keresztül a legjobbnak tartották. Tudományos akadémiáját még Ázsiából is számosan keresték föl. Hogy az építészetben mire voltak képesek, megmutatta Abderrhaman a cordovai mecsettel. Ő maga mondta ki jeligéjét: «Fejedelem ha hirre vágy, építnie kell — s neve halála után sem enyészik el.» Olyasmit akart alkotni, mely mindent fölülmúljon nagyszerűségben. S fölépítette húsz év alatt a mecsetet. Naponta maga is dolgozott rajta egy óra hosszat. A mi szépet csak össze tudtak hordani, az mind ide vándorolt. Jeruzsálem, Athenæ, Róma márványt és diszítést szolgáltatott. Leo görög császár száznegyven oszloppal járult hozzá; igaz, hogy ő a keresztény templomnak szánta, de a mörök lefoglalták. Szép is lett és tündöklő. Egy arab író szerint «Nyugat mecsetje szebb, mint Keleté. Délről tizenkilenc kapuja nyílik, a közepén levő finom aranylemezzel van bevonva. Négyezerhét-száz lámpa ég benne minden éjjel, melyek miután ambra és aloéval táplálatnak, oly fényt, olyan illatot terjesztenek, a milyent az Isten választottainak készítették.»

A mecset a régi alakjából sokat veszített. Áthaladva a narancsudvaron a mesquitába lépünk. Kívülről jóformán semmit sem mutat, de annál pazarabb belül. Valóságos oszloperdőbe kerülünk. Nyolczszázötvennégy oszlop sorakozik egymás után szélteben-hosszában, miáltal hosszában tizenkilencz, szélességében harminczhat hajóra

osztják a templomot. Maga a templom magassága nem nagy, csak 10 méter, ablakai sincsenek, innen a derengő félhomály. Az oszlopok mintha csak a földből nőttek volna ki, semmi alapjuk sincs; oly könnyedék, oly karcsúak, hogy szinte csodálkozik az ember teherhordó képességükön. Anyaguk márvány, gránit, porfir, alabastrom vagy jáspis. Alakjuk is oly változatos. Egyesek simák, mások vájtak vagy csigaalakúak, vagy egyszerű hengerek. S azért ez mégis szép és harmonikus. Az oszlopok ívei fehér-vörös színűek. Végig menve a középső oszlopsoron, a Mihrabba, a szentek szentélyébe érünk. Körülötte csupa arany és drágagyöngy ékeskedett. Itt őrizték a Koránt, melyet Otmár írt. Le is van koptatva szépen a márványlépcső a sok térdepléstől. Az arabeszkék és stukkóknak és stalaktitnak ott van a főművészete. Műértők mondják, hogy ezek itt szebbek, mint az Alhambrában.

Midőn Cordova keresztény kézbe került (1236) a mecsetet megszentelte az osmai püspök. A mesquita közepén egy keresztény szentélyt és chorust emeltek V. Károly király idejében. Az eszme nagyon szerencsétlen volt. Elrontották ezzel azt a remek mór emléket. Maga Károly is haraggal mondta: «A mit ide építettek, azt máshova is építhették volna, mert a mit itt elpusztítottak, ahhoz foghatót sehol se találni többet a földön.» Kétségtelenül remek szentély és chorus, csupa művészi fadaragvány, csupa tökély, mely nem pironkodik az arab művészet mellett sem. És symboluma annak, hogy a kereszt diadalmaskodott a félhold felett. Köröskörül az egész templomban ötvennyolcz kápolna van, ugyanannyi oltárral. Ezeket is vasrács zárja el a közönségtől, mint Sevillában, pedig ezekben kevesebb a műkines. Szinte bántja az embert ez a zárkózottság, ez a bizalmatlanság, mi nem vagyunk az ilyenhez szokva.

A cordovai határban mutatott vezetők egy romhalmazra, mely egykor «virágos város» volt, a nagy Abderrhaman mesés palotája, a Medina Azzahra. Nyolczszázhuszmillió koronájába került a mi pénzünk szerint, de nem is volt párja ennek a kéjlaknak sehol. Még a fürdője is csupa drágakövel volt kirakva. Elpusztult mindez úgy, mint a helyén épült szegény kolostor. Vanitatum vanitas.

Miután végig gondoltunk a múlt szomorú emlékein, szinte kábult fejjel siettünk a nagy sétányra, a Gran Capitanra, hogy megpihenjünk s élvezzük az estikorzó látványosságait.

CSOKONAI KRITIKUSAI.

Irta Kardos Albert dr.

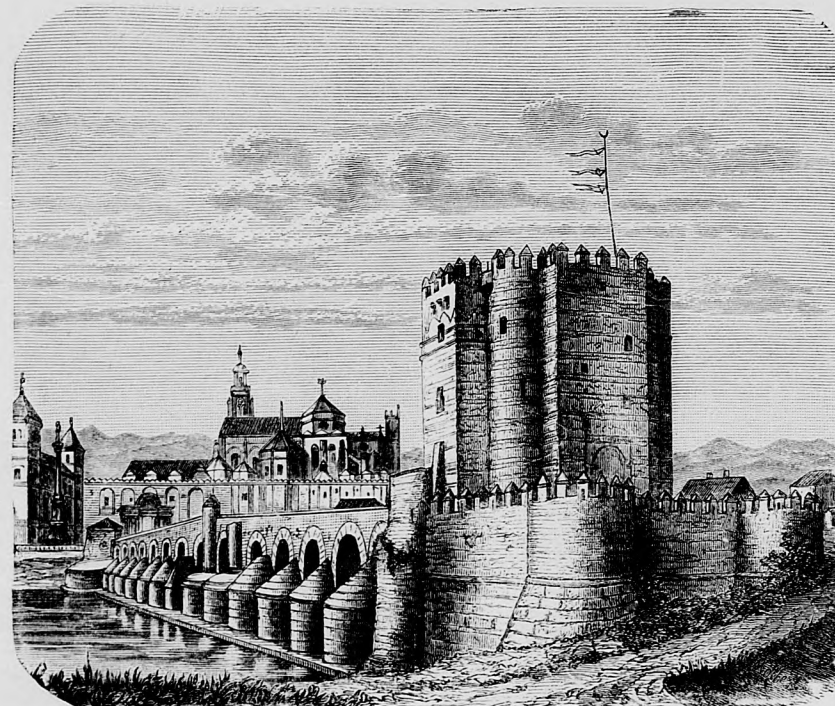
2

II.

Az utókor ítélete.

Az úri nép és a munkások egyaránt ekkor veszik ki részüket az üdülésből a forró nap nyugtával. Zsúfolásig megtelik a sétány közönséggel, mely föl és alá mozog szünet nélkül, vagy a katonazene köré csoportosul s élvezi annak ránk nézve nem nagyon élvezetes művészetét. Közbe-közbe beleszól a templom nagyharangja, mely esteli imára hívja a népet. Oly különös ez a hang, mikor a harangot itt mindenfelé csak félreverik vagy saját tengelye körül forgatják. Misztikus és borzalmas; az autodafék hangja ez. Mások asz-

Az elhomályosított és megkisebbitett Csokonai költői dicsőségének és hatásának sugarai mind szűkebb térre szorultak, Debreczent és legföljebb a kálvinistaságnak egy részét világítják be, Csokonai ez időben országos hírű költőből helyi nagysággá törpül. Mi sem bizonyítja ezt inkább, mint siremlékének a története. Csokonai ham-

A CORDOVAI MOSEA.

talok mellé telepedve szüresölnek frissítőket vagy fekete kávé, vagy élvezik a legfinomabb csemegét, a melyeknek ízét soha nem fogom felejteni: a frissen hozott malagai szőlőt . . . mig végre éjfél után csendes lesz itt is minden. (Vége.)

A világ csak a vezérnek homlokát fűzi körül babérral: Isten mennyei koronát ad minden küzdőjének.

Eötvös.

Vágytál; vágyaidat koszorúzá ritka szerencse; Mért nem vagy boldog? Mert csak a vágyban az üdv!

Greguss Ágost.

Nagy, de rövid bántás nem sújtja le lelkeket; az fáj, A mi kicsiny s lassún kínoz el, ah, az epezt!

Kazinczy.

vait ugyanis halála után még harmincz évvel is csak egy roskadozó fejfa jelölte. S midőn föl-támadt Debreczenben, s kivált a kollégium ifjúságában a szégyen és kötelességérzet, a siremléknek, a mostan is épségben álló hatalmas vas-oszlopnak terve, költsége csupán Debreczenből és környékéről került ki; a fölállítás kegyeletes tényét is csupán a költő debreczeni hívei és közelebbi tisztelői végezték, a nélkül, hogy a gyűjtés országossá vált volna, a nélkül, hogy a Tudományos Akadémia, vagy más irodalmi társaságok Csokonai e későn lerovott tiszteletadóhoz hozzájárultak volna.

«De az idő igaz, s eldönti, a mi nem az!» Csokonainak is igazságot szolgáltatott, teljes és méltó igazságot; Csokonai dicsősége napja újra kiragyogott. Valóban, költő nem gondolhatott volna ki szebb, meghatóbb igazságszolgáltatást,

mint a milyent a sors hozott magával. Bizony, bizony ennek láttára megerősödik bennünk a hit, hogy a világrendet a legtisztább igazság kormányozza. Mert a kik Csokonai költői hírnevére homályt borítottak, a kik személye iránt a szeretet és rokonérzés melegét lehűtötték, azok sorából, azok tanítványai közül támasztott a gondviselés Csokonai részére hűséges védőt, igaz ítéletet mondó bírót. Toldy Ferencz volt ez, Kazinczynak rajongó követője, Kölcseynek tisztelő barátja, kinek annál nehezebb volt az igazság útját megtalálni, mert ifjúkorában őt is megvesztették mesterei, midőn említett irodalomtörténetében önálló vizsgálat nélkül ismételte Kazinczyéknak Csokonairól szóló kicsinyítő véleményét. — De Toldy idejekorán megtért. Erre Saulusból Paulussá lett ő, ki előbb kővel dobálta Csokonait, élte egyik földadatául tűzte ki, hogy ennek az életében oly sokat szenvedett, halála után is oly gyakran meghurczolt szegény költőnek nevére letörölje a szennyet, írói dicsősége napját újra fölragyogtassa, személye iránt a szeretet és rokonérzés lángját ismét föllobogtassa. Magasztos igazságszolgáltatás ez a gondviselés részéről. Mert nem csodálatos-e, hogy a Debreczen közelében született, Debreczennel annyit érintkező, ősmagyar családból származó Kazinczy, továbbá Kölcsey, a ki ugyancsak régi magyar kálvinista nemzetségnek a sarja, a ki Debreczenben lakik, a ki a kollégiumban nevelkedik, egy évtizeddel Csokonai diáksága után, hogy ezek a nagy embereink nem szeretik, nem értik a vérükből, a felekezetiükből, a szülőföldjükből való Csokonait, sőt mindent elkövetnek, hogy mások is meggyűlöljék, mások is félreértsek! S nem a csodával határos-e, hogy Kazinczy és Kölcsey után előáll Toldy Ferencz, egy budai német polgár fia, a ki Debreczent talán nem is látta, kollégiumát is csak hírből ha ismerte, a ki buzgó katolikusként nevelkedett, a ki a tősgyökeres magyar szellemet és a népies nyelvet csak könyvből ismerte, a ki mint lelkiismeretes tudós, mint rendes és pontos tisztviselő éli le életét, előáll Toldy Ferencz és megszereti Csokonait, ezt az idegen város szülöttét, ezt a kollégiumból kiűzött diákot, ezt a nyugtalan lelkű költőt, ezt a különködő embert, ezt a majdnem rakoncátlan szellemet! S hogyan szereti! Apa nem lehet büszkébb fiára, anya nem lehet gyöngédebb szülőtte iránt. A legnagyobb fáradtsággal föl kutatja Csokonai életének rejtett adatait, összeszedi nyomtatásban és kéziratban maradt műveit, összegyűjti a reá vonatkozó irodalmi termékeket, megírja tüzetes életrajzát és sajtó alá rendezi műveiből mindazt, a mi csak nyilvánosság elé bocsátható volt. Minden sora, minden állítása elárulja, hogy mennyire vonzódik Csokonaihoz, mily hódolatot érez költői lángelméje iránt. Semmi szeplőt, semmi foltot nem enged igaztalanul rajta tapadni Csokonai személyén vagy írói hírnevén. Tiltakozik az ellen a léha pletyka ellen, mintha Csokonai a borban mérté-

ket nem tartott volna, megezáfolja, hogy magában embergyűlölő, társaságban kérkedő lett volna, pártját fogja abban a szerencsétlen kollégiumi pörben, melyből fakadt Csokonai életének tragikum; még külsejét is megszépíti, midőn a zordon szemöldök alatt nyájas tekintetet lát, midőn a himlőverte arczon megnyerő és jóságos vonásokat fedez föl. Majd pörbe száll a Csokonait becsmérő fölfogás ellen, rámutat saját mestereinek, Kazinczynak és Kölcseynek tévedéseire és balitéletére, tisztázza a költői munkásságára szórt vádak alól s az elfogult, az izlésükben megvesztegetett íróktól és közönségtől fölebbezve, egy későbbi nemzedéktől, a teljesen fölvilágosult közvéleménytől várja Csokonai jellemének és költői értékének méltó megítélését. Erre azonban nem kellett sokáig várakoznia, a magyar íróvilág és az egész közönség örömmel csatlakozott Toldy fölfogásához, annyival inkább, mert látta, hogy Toldyt a szeretet nem teszi vakká, az elismerés nem bámulóvá. Toldynak ugyan könnyei is kiperdülnek, mikor Csokonai halálvivódását elbeszéli, de azért hibáira nem hűny szemet. Toldy megindult lélekkel viszi a tisztelet adóját Csokonai szellemének, de azért műveinek fogyasztásait nem hagyja megrovás nélkül. Toldynak rokonérzésből és igazságérzetből folyó nézetét annál később volt a magyar közönség elfogadni, mert Toldy munkája 1844-ben jelent meg, a Petőfi irodalmi föllépése idejében, akkor, midőn figyelem és érdeklődés a nép, a nép nyelve és költészete felé fordult politikában és irodalomban egyaránt. E demokratikus szellemnek föl kellett támasztani Csokonait, a ki először szólaltatta meg a paraszt dalt a költészetben, a ki annyi népi tárgyat, annyi népnyelvi szót és kifejezést vitt bele az irodalomba. — Toldy valóban a kor szellemének adott hangot, s erre annál hivatottabb volt, mert ő éppen ez években a hivatatos magyar irodalomnak is legfőbb képviselője. Mint a Tudományos Akadémia titkára és mint a Kiszfaludy-Társaság egyik legbefolyásosabb tagja, a napi irodalom kérdéseiben dönt; mint irodalomtörténetíró elevenekről és holtakról mond majdnem fölebbezhetetlen ítéleteket.

Csokonai tehát most már hivatalosan, az egész íróvilág helyeslésével, elfoglalta a legelőkelőbb magyar elmék között azt a polcot, a melyre előbb a közönségnek csak egy töredéke ültette, s az is inkább ösztönszerű hódolatból, mint kritikai tudatossággal. E méltó helyet azóta Csokonaitól senki sem vitatta el, sőt Toldy irodalomtörténete s az összes irodalomtörténeti kézikönyvek belevesték a köztudatba. De a magyar kritikának még ezzel nem merült ki Csokonai iránti kötelessége. Csokonai általános értékének megállapítása után hátra volt egyes műveit méltatni, a nagy termékenységű és rendkívül könnyen, sőt néha könnyelműen dolgozó költő munkái közül kiszemelni az igazán művészi becsüeket, kifejtetni, hogy a sokoldalú Csokonai melyik nemből alkotott legmaradandóbbat, me-

lyik költői sajátosságával hatott legjótékonyabban irodalmunkra. Erre a földatra két kiváló, de egymástól merőben eltérő magyar elme vállalkozott, Salamon Ferencz, a legjelesebb magyar történetíró és Dóczy Lajos, a legszellemesebb magyar vigjátékíró.

Salamon Ferencz a magyar zseniálitásnak ritka jelensége. Orvosi tudományt hallgatott az egyetemen, de azért kitűnő tanára lett a matematikának a nagykőrösi gimnáziumban; majd belemélyedt a magyar történelemnek tanulmányába, de közben írt oly mesteri értekezéseket, oly ragyogó esszket a magyar irodalom egy-egy jeleséről vagy remekművéről, hogy e nemű dolgozatainak ma is bámulattal adózunk. Irodalmi tanulmányai között a legterjedelmesebb és talán a legértékesebb is *Dorothy* méltatása, melylyel akadémiai székét foglalta el 1861-ben. E nagyszabású fejtegetésében először is azt az állítást dönti meg, mintha Csokonai a lírában, avagy a leírásban volna legjelesebb; Csokonai tehetsége az époszban emelkedik a legmagasabbra, és bár kómius hőskölteményt írt, Zrínyi után mégis ő tekinthető az első hivatott époszírónak. Majd mélyreható elemzéssel kifejti, hogy miben áll e mű legfőbb értéke és nem múltó hatása. Nem a szatírban, nem az erkölcsi oktatásban, mert abból vajmi kevés van a műben, hanem abban a tisztá és természetes kómiusban, mely a költő gazdag humorából önként fakad és a melynek minden olvasó akaratlanul is rabjává lesz. Örök művészi becsü még a jellemzés, mert Csokonainak sikerült Dorothy személyében egy oly tipikus alakot teremteni, mely ismeretessé lett csakhamar és életben marad mindenhá. A mit Salamon e tanulmányában Dorothyról kimondott, a mit a kómius éposz sajátosságairól kifejtett, azt az ítéletet és azokat az elveket magáévá tette a magyar irodalomtörténet és esztétika.

Egészen más szemmel vizsgálja Csokonait Dóczy Lajos, a ki a debreczeni Csokonai-szobor föllállításának alkalmára írt egy cikksorozatot, de a ki tanulmányát csak néhány héttel ezelőtt adta ki külön füzetben. Meglepett tartalma s hangja egyaránt. Ki hitte volna, hogy Dóczy, a kinek bölesője ott ringott a legnyugotibb magyar határszélen, a ki a magyar nyelvet csak serdülő korában tanulta meg, oly mély vonzódással viseltessék Csokonai iránt, mintha Debreczen szülötte s a kollégium neveltje volna? S ki gondolta volna, hogy Dóczy, oly behatóan tanulmányozza Csokonait, hogy lelkének titkos érzéseit is észreveszi, nyelvének rejtett szépségeit is fölfedezi? Ki hitte volna, hogy Dóczy, a kit idegen hatások rabjának, kozmopolita irány követőjének tartottak, Csokonainak eredetiségeért és magyarságáért lelkesedjék leginkább? — Igen, Dóczy Csokonai lelkivilágának mélyreható vizsgálatából arra a következtetésre jut és juttat bennünket, hogy eredetibb egyéniséget Petőfiig egyetlen költőnkben sem találunk, mint Csokonai. — Majd Csokonai nyelvének az aprólékosáig menő

elemzése után arról győződik meg és győz meg bennünket, hogy Arany előtt egyetlenegy magyar író sem nevezhetünk inkább a magyar nyelv, kivált a régi s népnyelv szuverén urának, mint Csokonait. Ezt a föltétlen uralmat Csokonai egyaránt köszönhetette veleszületett nyelvérzékének és tudatosan folytatott buvárkodásának. A nyelvnek ez az őseredeti magyarsága, a költői előadásnak ez a varázsereje, melyet Dóczyval együtt mi is legjobban csodálunk Csokonaiában, ez váltja valóra a költőnek azt a jóslatát, hogy a boldogabb maradéknak ír; ír a XX. vagy XXI. száznak, sőt mi megtoldhatjuk jóslatát, hogy minden koroknak ír, a míg csak igazán magyar lesz a magyar. (Vége.)

A KÉT KIP-TESTVÉR. 15

Írta Verne Gyula. Fordította Zigány Árpád.

Lehetetlen leírni a roppant zavart és izgatottságot, mely a teremben e szavakra támadt. Az undor és megdöbbenés érzése futott végig a közönségen, mely elképedt arra az arczatlan vakmerőségre, hogy ez a hitvány bandita a leg súlyosabb vádat meri emelni a két becsületes testvér ellen. Nat Gibson azonban, mintha valami legyőzhetetlen ösztön sügta volna neki, föluggrott helyéről és irtózáttal fordult el a két szerencsétlen testvértől. Ezt a mozdulatát még Hawkins úr se bírta megakadályozni.

A testvérek szólni, tiltakozni akartak, de a szörnyű vád úgy lesújtotta őket, hogy szólni se bírtak. Az elnök pedig, erősen megrázzván csengetőjét, méltatlankodva kiáltott rá a vádlottra:

— Flig Balt, az ön vakmerősége határtalan!

— Én igazat mondtam.

— Ha igazat mond, miért nem mondta meg akkor, mikor a gyilkosság elkövetettét?

— Mert akkor még nem is sejtettem, csak a hazautazás alatt jöttem rá. Engem pedig a hazautazás alatt fogtak el és csuktak le a hajófenékre. Meg kellett hát várnom, míg ide juttatnak a törvényszék elé, hogy nyilvánosan vádolhassam őket a gyilkossággal.

Kip Károly magánkívül volt jogos fölindulásában és harsány hangon kiáltott föl:

— Nyomorúlt! . . . alávaló rágalmozó! Hol vannak a bizonyítékaid erre a hazugságra?!

— A lakásodon! — dörögte Flig Balt arczatlanul. — A meggyilkolt kapitány elrablott pénzét és írományait te rejtetted!

V.

A gyilkosság vádja.

Lehetetlen leírni a viharos izgatottságot, mit a földélmesternek ez a kijelentése okozott. Forrongott az egész terem s a törvényszéki elnöknek sokáig kellett csöngetnie, míg a közönség láza annyira csillapodott, hogy a tárgyalást folytatni lehetett.

Minden szem a két testvéren függött, a kik halásápadtan álltak helyükön. A váratlan, szörnyű vád súlya egészen megbénította őket: a rémület és borzalom váltakozva tükröződött arczukon s még Kip Károly, a ki pedig heves természetű és bátor férfiú volt, még ő se talált hirtelen szavakat e hallatlan vád erélyes visszautasítására.

Hawkins úr, Hobbes, Wickley, Burnes és Jim, a hajós suhancz, a pillanat fölháborodásában borzadva tiltakoztak e rettenetes föltevés ellen, mert ismerték a két Kip-testvér szelid, jó lelkét, de Nat Gibson, a kinek tehetetlen fájdalomja és könnyen érthető bosszúvágya újra föllángolt, gyűlölködő szemmel mérte végig a két szerencsétlen testvért. Lehet, hogy már hinni kezdett a bűnösségükben.

Az izgalom csillapultával a törvényszék elnöke fölszólította a földézetmestert, hogy folytassa vallomását és adja elő azon a bizonyítékait, a melyeknek alapján Gibson kapitány meggyilkolásával vádolja a két Kip-testvért.

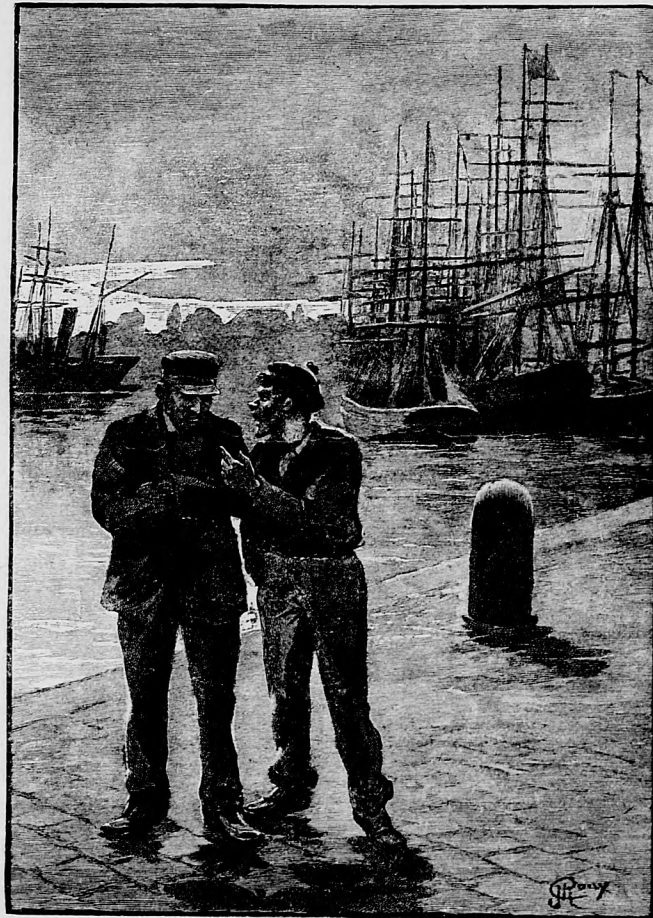
Flig Balt erre röviden a következőket vallotta:

— Deczember 25-én, a mikor már nem voltam kapitány, alkonyat felé a hajó farára mentem. A két Kip-testvér kabinjának az ajtaja nyitva volt. Éppen az ajtó előtt mentem el, midőn egy hatalmas hullámcsapás félig oldalt döntötte a hajót s a lökés kidobott a kabinból egy ládát. Ugyanaz a láda volt, melyet a *Wilhelmina* roncsairól szállítottunk a hajóra: a két testvér ládája. A lökés erejétől a láda felborult, úgy, hogy tartalmának egy része a földre esett. Irományok és — egész marék aranypénz hevert a földön. Megdöbbsenem. Tudtam, hogy a két testvérnek nem lehetett egy fillérje sem, mert mindenük odaveszett a *Wilhelmina* elpusztulásakor. Lehajoltam, hogy fölszedjem a pénzt és az okmányokat, de mihelyt rátekintettem ezekre az utóbbiakra, azonnal rájuk ismertem: azok az okmányok voltak, melyeket Gibson kapitány a zsebében hordott a gyilkosság napján s a melyek soha többé nem kerültek meg!

A teremben oly halálos csönd volt, hogy még a légy röptét is hallani lehetett volna. Flig Balt nagy lélekzetet vett és vakmerően folytatta:

— Ezt látván, nagyon megijedtem. Rögtön Hawkins úrhoz akartam sietni, hogy fölfedezzem neki a szörnyű gyilkosság tetteseit; de aztán habozni kezdtem. Megállított az a gondolat, hogy hátha Hawkins úr csak az én személyes boszúm kifolyásának tartja az egész vádat s figyelmezteti rá a gyilkosokat, a kiknek ily módon

idejük és alkalmuk lesz a bűnjeleket eltüntetni. Elhatároztam, hogy várok a följelentéssel addig, míg a kikötőbe érünk; de viszont egy percizig se akartam tovább e gyilkosok parancsnoksága alatt szolgálni. Ez a tervem meghiúsult és jobb érzésű barátaimmal vasra verve zártak be a hajófenékebe. Most volt tehát csak alkalmam, hogy nyilvánosan megvádolhassam a két testvért a gyilkosság elkövetésével s ha van bűnöm, ez a

FLIG BALT ÉS VIN MOD A RAKODÓ-PARTON BESZÉLGETTEK.

bűn csak az lehet, hogy mindedig vártam vele. E vallomás jegyzőkönyvbe vétele után a törvényszék elnöke azonnal fölfüggesztette a tárgyalást. Len Cannont és Flig Baltot egyelőre visszakisérték a tengerészeti hatóság börtönébe... de az elnök azonnal elrendelte a két Kip-testvér letartóztatását is, a kiket átkisérték a törvényszék fogházába.

Hiába tiltakoztak és erősítették ártatlanságukat — a közhangulat ellenük fordult... Nat Gibson már meg is volt győződve bűnösségükről, — s még Hawkins úr is fölfordult, mikor a boldogtalanokat elvezették!

Még ugyanaz nap különös dolog történt. A rendőrség házkutatást tartott a két Kip-testvér lakásán, a hol *mindent megtaláltak*, a mi a két szerencsétlen ember bűnösségét bizonyíthatta!

Ott voltak Gibson kapitány elveszett irományai, egész csomó piaszter, s ráadásul az a «kriss», vagy maláji tör is, melylyel Flig Balt és Vin Mod a gyilkosságot elkövették!... S a meggyilkolt kapitány seibein, melyről Hawkins úr fény-

ben. Egész Hobart-Town egyértelműen és közös akarattal követelte a «derék ember» szabadon bocsátását, a mi meg is történt, mihelyt a Kip-testvérek lakásán tartott házkutatás napfényre hozta a gyilkosság döntő bizonyítékait.

Az egész városban talán csak egyetlen egy ember volt, a ki kételkedett a két Kip-testvér bűnösségében. Ez Hawkins úr volt. De még ő se merte hangosan nyilvánítani ezt a véleményét, hanem szorongva várta az események fejlődését... Nem hitte, nem hihette, hogy a két testvér, a kiket oly őszinte, becsületes embereknek tudott, ily szörnyű gyilkosságra vetemedtek.

A *Skydnam*, a mely, mint tudjuk, megfogadta Kip Károlyt második kapitányának, a végtárgyalás után harmadnapra a két testvér nélkül indult vissza Európába. Ugyanaz nap este Flig Balt és Vin Mod a rakodó-parton beszélgettek, nézve a távozó hajót.

— Szerencsés utat, *Skydnam!* — kiáltott utána Vin Mod. — Ah, Balt mester: ez a Kip Károly egyszer elvette a helyedet a *James-Cook* földézetén; de most elvette másodszor is; és azt hiszem, hogy ezt a második helyet nem irigyled tőle, mi?

— Nem ám, mert alighanem akasztás lesz a vége!

— Csak a piasztereket sajnálom, — sóhajtott Vin Mod.

— Voltaképpen mennyit is dugtál bele a ládájukba? — kérdezte Flig Balt.

— Valami százat.

— Ej, hisz akkor még nekünk is maradt?

— Éppen kétezer... Böven elég arra, hogy a végtárgyalás után kerekét oldjunk.

— Csak az a kérdés, hogy elítélik-e őket?

— De el ám!... Hisz oly világos a bűnük, mint a mily világos a mi ártatlanságunk! — felelte Vin Mod, és durván röhögött.

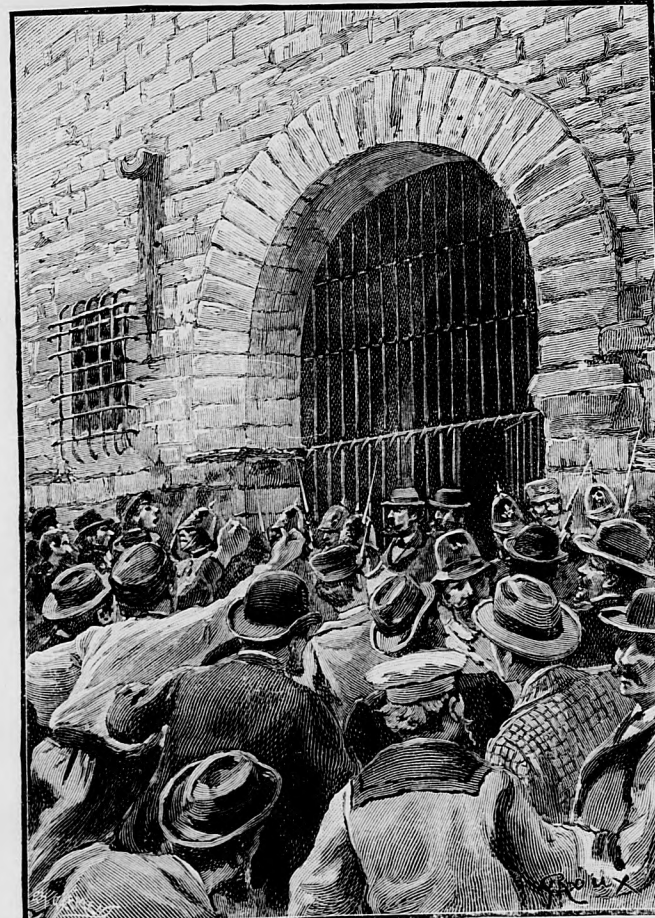
S valóban: a két testvér «bűne» a napnál is fényesebben bebizonyult. Az egyetlen kétséges pont az volt, hogy a gyilkosságot csakugyan azzal a maláji törrel követték-e el, a melyet a két vádlott szállásán megtaláltak... De ez a kétség is eloszlott, pár nappal a végtárgyalás előtt.

A «*Gordon*» postagözös február 15-én érkezett meg Sydneyből Hobart-Townba. Hawkins úrnak is hozott levelet Zieger úrtól, a ki a következőket írta neki:

Port-Praslin, január 22.

Kedves barátom!

«E pár sorban csak arról akarok beszámolni, hogy minden kutatásunk, fáradozásunk, a mit a

A TÖMEG ÖKLEIVEL FENYEGETTE A KÉT VÁDLOTTAT.

képet készítet, világosan látható volt, hogy csakis ettől, vagy ehhez hasonló fegyvertől eredhettek!

A dráma tehát teljes volt, s a valódi gyilkosoktól állított verembe ártatlanok estek... Mit használt e bizonyítékokkal szemben a két Kip-testvér tagadása?... Semmit! Sőt még ártott is nekik annyiban, hogy a közvélemény még jobban meggyűlölte őket, mint oly megrögzött gonosztevőket, a kik még töredelmet se mutatnak, s nem akarnak lelkiismeretükön könnyíteni az őszinte vallomással.

Flig Balt ellenben valódi hőssé, ártatlanul meghurcolt vértanúvá lett a közönség szemé-

szerencsétlen Gibson kapitány gyilkosainak kinyomozására fordítottunk, sikertelen maradt. Hamburg barátunk Kerawarában, én pedig Új-Mecklenburgban lankadatlanul dolgoztunk a rémes titok földéretésén, de eredménytelenül. Most már szinte bizonyos, hogy a kapitányt nem a benszülöttek gyilkolták meg, mert különben nyomára akadunk volna, ha nem egyébként, hát az elrablott pénznek, vagy legalább a kapitány okmányainak, a melyek szintén elvesztek.»

«É helyett azonban találtunk más valamit. Alig pár lépésnyire attól a helytől, a hol a gyilkosságot elkövették, ezt a mellékelt réz-gyűrűt találtuk, a mely srófra jár s valószínűleg törnek a markolatjáról való. Lehet, hogy a gyilkosok vesztették el, illetőleg lepattant, vagy leestek arról a törrel, a melylyel a kapitányt megölték. Mivel a gyilkos fegyver nincs meg, nem hiszem ugyan, hogy legyen valami haszna ennek a réz-gyűrűnek: de mégis kötelességemnek tartom elküldeni, mint bizonyítékát annak, hogy valóban fáradtam és mindent elkövettem a nyomorult gyilkosok kinyomozására.»

«Megigérvén, hogy kutatásaimat folytatni fogom, köszöntöm önt, kedves barátom, családjával és Nat Gibsonnal együtt s vagyok,

Öszinte híve,
«R. Zieger.»

A derék Zieger úr nem tudta, hogy a «gyilkos fegyver» már megkerült és a törvényszék birtokában volt; nem tudta azt sem, hogy ez a réz-gyűrű reá illet, s a dulakodás hevében pattant le róla . . . S mikor Hawkins úr, kötelességéhez híven, oda vitte a gyűrűt a törvényszékhez, s látta, hogy csakugyan oda való a markolatára, szólni se tudott, megkövült rémületében . . .

És midőn Nat Gibson, tudomást szerezvén erről az új bizonyítékról, odament hozzá és megkérdezte:

— Nos, Hawkins úr: kételkedik-e még most is e nyomorultak bűnösségén? . . .

A hajótulajdonos felelet helyett szótlánul lehajtotta a fejét.

Az ítélet.

Gibson kapitány gyilkosainak ügyében február 17-ikére tüzték ki a végtárgyalást. Az egész város talpon volt e nevezetes napon, s a törvényszék nagyterme zsúfolásig megtelt. A kik nem fértek be, s ezek voltak többen, az utcán tolongtak, s vad boszú-ordítással rázták ökleiket, midőn a két vádlottat szuronyos katonák közt kivezették a törvényszék fogházából . . .

Megnyitván a tárgyalást, az elnök mindenek előtt megkérdezte a két vádlottól, a törvény értelmében, hogy bűnösöknek vallják-e magukat a terhükre rótt cselekmény elkövetésében.

— Nem vagyunk bűnösök! — felelte a két testvér egyhangúan.

Most a jegyző fölolvasta a vizsgálat eredmé-

nyeit és a vádlevelet. Aztán a vádlottak kihallgatására és a tanúk vallomásaira került a sor.

Flig Balt ismételte vallomását. Az elnök kérdésére, hogy van-e valami megjegyzése erre a vallomásra, Kip Károly így felelt:

— Esküszöm, hogy a vitorla-mester vallomása az első szótól az utolsóig hazugság!

A közönség méltatlankodva zúgott, úgy hogy az elnöknek csöngéssel kellett elejét vennie a rendezavarásnak.

Most a királyi ügyész a bizonyítékokat kezdte felsorolni. Elmondta, hogy a meggyilkolt kapitány sebei a «kriss»-tól, ettől a különös maláji törőtől származtak, s hogy egy ilyen tört a vádlottak birtokában találtak: s végezetül, hogy a törrel hiányzó rézgyűrűt is megtalálták, még pedig a gyilkosság közvetlen szomszédságában . . .

A közönség izgatottan mozgolódott és feszülten figyelt.

— Ez a tör, — folytatta a királyi ügyész, — a vádlottaké volt, s ők maguk se tagadják ezt . . . Igaz-e, Kip Károly? . . .

— Igaz, — felelte Kip Károly. — A tör a miénk volt, de a *Wilhelmina* hajótörésekor elvesztett. Megecsüszünk rá, hogy abban a ládában, a mit a hajóról elvittünk, nem volt ott ez a tör. Nem is tudjuk, hogyan került ismét a ládánkba: de ha oda került, bizonyos, hogy csak az igazi gyilkosok csempészhették oda. (Folyt. köv.)

ADOMÁK. *

Hazug mese.

Éccer és-siket, év-vak még ék-kopasz iéméntek riépát lopnyi. Mikor huszkották a riépát, iékezdí a siket: Ott valamit hallok! A vak még: Nízíték, valamit látok! Erre fölugrott a kopasz:

Uccu bizon szalaggyunk!
Hal-loboggyon a hajunk!

(Rábaköz. — *Halász János.*)

Czigányadoma.

A czigány meg a fia.

Éccé a vándolló cigányok egy erdő szilyin ütötték fé a sátorfájukat. Hát a mint ott izégnék-mozognak, égször csak egy nyulat látnak szaladni. Asz mongya az apa a fiának:

— Ladd-e dáde ast a nyulat, amelyik ott sálád á?
— Látom, monygya a gyerek; fogjuk meg, jó les dílebidre.

— Nem éssük ast még, haném évissük ő felsigihő, ost májd kápunk egy nyöstínymőgy egy kányi disnót. A nyöstíny kilencset fiadzik; annak a kilenes fia megin kilencset, ost egís nyáj less. Ost anyád máj így kiabál neköd: Hé dadé gyere, mán méffót a gádluská.

Míg így beszíték, addig észalatt a nyúl.

(Szolnok. — *Szabó István.*)

* Mutatvány Simonyi Zsigmond «Tréfás népmesék és adomák» cz. füzetéből.

Székely adomák.

Tót Sámibá turós kenyérrrel úgy megtömté a száját, hogy sönkinek se tudott tisztán felelni; égy uraság kérdötte, hogy a tavaj nálok vót-é sok esső? Csak annyit tudott felelni: hm!

— Hát sok árvíz? — Jaj!

— Vitt-é el sok hidat? — Hopp!

*

Járasbíró: Nő Están, adja elé a dolgot igazán, úgy ahogy történt.

— Están: Hát istálom, jókor reggel az ágyból fel, a zekét a vállamra, botot a kezembe s az uccára ki. Mikor alszegen bé, a kutya az inamba, Mózsi engem kétszer pofon. Én Mózsit a földre le, térgyemmel a mellire rea s egyik kezemmel a fülit, másikkal a haját. Erre két csendőr felém, az egyik a puskát nekem, másik a vasat kezemre s engem is, Mózsit is a tömlőbe bé.

TUDOMÁNY, IRODALOM.

A francia forradalom és Napoleon kora. (A Nagy Képes Világtörténet X. kötete. Irta dr. Marczali Henrik, a budapesti egyetemen a történelem tanára.)

A magyar történettudósok közötti Marczali Henrik az egyetlen, a ki a magyar történelem mellett az egyetemes történetet is tanulmányai körébe vonta. A mint nem volt történettudósunk, a ki egy magyar világtörténet szerkesztésére annyi joggal vállalkozhatott volna, mint ő, olyan sincsen, a kinek a kezéből nyugodtabban fogadhatnánk a külföld nagy mozgalmainak történetét.

A francia forradalom egész története világosan és művészen, vonzón és érdekesen van itt elbeszélve. Hallani a tömegek kavardását, a szónokokat a nemzetgyűlésben, látni a palotájában remegő királyt s a szilaj népet, a mint a Bastillet ostromolja. Ott áll Desmoulens Camille a Palais Royal kertjében, lelkes beszéde közben egy levelet szakít a cserről, mely arnyával védi őt s azt a szabadság jelűl tűzi fővegére. Egy percz alatt koparak a fák és Páris utcáin egy erdő mozog: minden kalapon egy levél. Mintha megmozdult volna a Macbeth erdeje s az erdő jönne Durinanra. Ott vannak a költői lelkű girondisták, Madame Roland szalonjának a látogatói, a kik kertje nyírott bokrai közt töltik délutánjukat parókás fejjel, csipkés nagy nyakkendővel a nymphák szobrai közt, versekről és politikáról csevegve. Lassankint fogynak a vendégek, egészen elmaradnak, senki sem jár a nyírott fasorok közt, ők más fasorok közé mentek, a minnek a neve temető.

Ott volt maga a királyné, a császárnő lánya a szép asszony, a ki «természetlő fogva királyné.» Elveszti trónját, urát, gyermekét, a Conciergenek kis ezellájában siratja el magát, hiszen nincs senki már, a ki érette sirjon. A gyermeke egy vargának van a gondjaira bízva, ott ödög, koplal egy szurtos műhelyben a királyfi; ott hallgatja, a mint az utcán ordító tömegek vonulnak, a király halálát követelve. Hallgatja a rémmeséket a nemesek gyilkolásáról, a király fogságáról és estve eljönnek a nép vezérei és faggatják anyjáról s idomtalan verébfej betűkkel odapingáltatják nevét a vádló vallomás alá; a neve után odamásolja a magáét Simon is, a varga.

És aztán, mint a hullámok közül az óriás Triton, a forradalom fergetegéből kinő Napoleon alakja. Egy fiatal olasz alezredes, a ki megnyert egy pár csatát. De száll róla a hír. A kivégzett Beauharnais fia elmegy hozzá, elkérni tőle apja kardját. Az ezredes megszereti a bátor gyermeket, megismerkedik anyjával, belészeret, feleségül veszi.

Napoleonból tábornok, konzul, első ember lesz. Meghódította a piramisokat, meg fogja tiporni az Alpok havát, a melybe csak Hannibál és Julius Caesar vágta bele a lábnyomát. Az övé lesz a harmadik nyom. Mi nem sikerül a császárnak? Csak egy nem: az orosz út, ez nem sikerül. A végig láthatatlan hómezők megfagyasztyják a bátorságot is. És a barbár ellenféllel nem lehet bírní. Elpusztítja a tulajdon országát, felgyújtja Moszkvát, de nem hagyja békén ezen a földön a császárt, a császárt!

Vissza kell menni, diadalok után kudarczezal, a győzelmek után vereséggel. Egy amerikai aesthetikus azt mondja, hogy Napoleon nagysága abban van, hogy ő benne öltött testet a francia polgárság s az ő idejében minden polgár egy kis Napoleon volt. A kis Napoleonekat most keservesen megverték a kis Rurikok.

Hosszú az út, egy végtelenség. A fagy alól elhullott katonák sisaktaréja, kardja meredez elő. De mennek mind, átlépnek rajta. A sereg egy ötödére fogyott, ők tartják el Oroszország összes hollóit. De ki esügdne, ki ne menne, a mikor ő jár elől, a császár, a császár!

Aztán jönnek a keserves évek, Szent Ilona, a száz nap, a mikor gyalogszerrel, egymaga újra meghódítja Franciaországot. Es jön az utolsó búcsu, az alkony, az éj, a melynek nincsen hajnala. A holt Césart betakarják szürke katonaköpenyével és igazán azzá lesz, a minék életében is indult már: legendahőssé.

Ezt az életet s a Napoleont megelőző francia forradalom korát mondja el Marczali ebben az új kötetében. A kötet a Nagy Képes Világtörténet X. kötete. Megrendelhetni minden könyvkereskedésben szépen kötte 16 koronáért.

A magyar királyság első századaival és Kálmán uralkodásával foglalkozik Acsády «A magyar birodalom története» című művének most megjelent 5. és 6. füzetében. Alig van magyar történelmi mű, melyből olyan élesen kidomborodnék Szent László és Kálmán uralkodói munkájának jelentősége. Alapos fejtegetésekben mutatja ki Acsády, hogy az első királyok bölcs és minden ízében magyar politikája mint csoportosította a magyarság minden rétegét a trón köré, mint egyesültek a magyar állameszmében a nép legkülönbözőbb elemei. Örömmel dolgozott az egész nemzet királya oldalán és aránylag nagyon rövid idő alatt óriási haladást tett az anyagi jólét és polgárosodás terén. László a kicsiny Magyarországot tengeri állammá tette. Politikáját követte Kálmán is. Horvátország a magyar állam alkotórésze lett. Mi mindent észrevett éles szemük és mi mindenre talált orvosságot bölcsességük. A pénzveréstől, az országútak építésétől kezdve a jogélet megszilárdításáig, a kereskedelem fellendítéséig, a katonaság szaporításától az adóztatás igazságosabbá tételéig minden olyan mozzanatra kiterjedt figyelmük, a mi a nemzet belső és külső megerősítésére befolyhatott.

König Dénes: Matematikai Mulatságok. I. sorozat címen egy kis füzetet kaptunk. Ez a kis könyvecske mindenkinek, de legfőképpen rendkívül értékes középiskolai tanuló ifjúságunknak, s tehet nagy szolgálatokat részint szórakoztató, részint tanulságos

